

ΚΕΦ. 5. Η ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ (726 - 843)

πρωτεργάτες: Λέων Γ΄ , Κωνσταντίνος Ε΄ (Ίσαυροι)

ιδεολογική βάση: ανεικονικές αντιλήψεις κατοίκων Ανατολικών επαρχιών

- *επιχείρημα:* η απεικόνιση του Θεού δε συμβιβάζεται με τη χριστιανική θρησκεία ← πνευματική θρησκεία
- *σοβαρές αντιδράσεις , ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές επαρχίες,* λόγω των υπερβολών της λατρείας των εικόνων και των λειψάνων, μιας λατρείας που άγγιζε τα όρια της δεισιδαιμονίας ανάμεσα στο λαό.

⇒ **αρχές 8^{ου} αι.** η κεντρική εξουσία λαμβάνει μέτρα εναντίον της λατρείας των εικόνων· ιδιαίτερα αυστηρά γιατί οι περιστάσεις που αντιμετώπιζε η αυτοκρατορία ήταν ιδιαίτερα κρίσιμες:

- ✓ τα **αραβικά πλοία** *οργώνουν* τις βυζαντινές θάλασσες και λεηλατούν τις ακτές
- ✓ παραλύουν το εμπόριο και απειλούν ακόμα και τη Βασιλεύουσα
- ✓ οι βυζαντινές επαρχίες στη Βαλκανική έχουν κατακλυστεί από τους **Σλάβους** και υποφέρουν από ένα νέο γείτονα, τους **Βούλγαρους**.

→ **η σωτηρία της αυτοκρατορίας εξαρτιόταν ως ένα μεγάλο βαθμό από τους αγροτικούς πληθυσμούς της Μ. Ασίας που υπηρετούσαν στους θεματικούς στρατούς και απέρριπταν την ιδέα της αναπαράστασης του Θεού** → η πολιτική της εικονομαχίας ήταν η μόνη που θα μπορούσε να συμφιλιώσει την κεντρική εξουσία με τους πληθυσμούς αυτούς.

αφορμή: 726: καταστροφικός σεισμός με επίκεντρο την περιοχή ανάμεσα στη Θήρα και τη Θηρασιά → αποδόθηκε στην οργή του Θεού , γιατί τάχα η λατρεία τω εικόνων αποτελούσε ένδειξη ειδωλολατρίας στο χώρο της Εκκλησίας

➤ **έναρξη εικονομαχίας**

- **726:** ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος δίνει διαταγή στο στρατό να **απομακρύνει μια εικόνα του Χριστού από τη Χαλκή Πύλη των Ανακτόρων** → αντιδράσεις από το οργισμένο πλήθος : οδομαχίες

→ η αντίδραση κατά της εικονομαχικής πολιτικής εξαπλώνεται και στο **Θέμα της Ελλάδος** (σημερινή Ανατολική Στερεά) : ο θεματικός στρατός κινείται εναντίον του Λέοντα του Γ', αλλά ηττάται κοντά στον Ελλήσποντο.

- **730 :πρώτο εικονομαχικό διάταγμα** : προβλέπει καταστροφή εικόνων και διώξεις εικονόφιλων (βασανιστήρια, εξορίες, δημεύσεις περιουσιών)

→ **αντίδραση Δύσης** κατά εικονομαχικής πολιτικής → ο πάπας στρέφεται στους ηγεμόνες των Φράγκων και συνδέεται στενά μαζί τους.

➤ **κορύφωση εικονομαχίας**

Κωνσταντίνος Ε' : ανελέητη εκστρατεία εναντίον των μοναχών και των μοναστηριών (προπύργια της εικονολατρίας) →

- **754: σύνοδος Ιέρειας:** καταδικάζει τη λατρεία των εικόνων και αναθεματίζει τους οπαδούς της εικονολατρίας.

- **επαναφορά εικόνων**

787: Ζ' Οικουμενική Σύνοδος (επί Κωνσταντίνου ΣΤ' και Ειρήνης) η εικονομαχία καταδικάζεται

➤ **αναζωπύρωση και τέλος εικονομαχίας**

αυτοκράτορες Λέοντας Ε' και Θεόφιλος: αναζωπυρώνουν την εικονομαχία, χωρίς εντούτοις το φανατισμό της προηγούμενης περιόδου

- **843 Μάρτιος : Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη .** συγκαλείται από τη μητέρα του αυτοκράτορα Μιχαήλ, Θεοδώρα και τους συνεργάτες της Βάρδα και Θεόκτιστο → αποφασίζεται η ανασύλωση των εικόνων

→ το κράτος αποτυγχάνει οριστικά να υποτάξει την Εκκλησία

...*(Η Εικονομαχία) εξέφραζε κυρίως τα συμφέροντα των λαϊκών μαζών των ανατολικών περιοχών της αυτοκρατορίας, αποσκοπούσε κυρίως να απαλλάξει τη χώρα από την ακαμψία στην οποία την οδηγούσε η προσήλωση στις ελληνορωμαϊκές παραδόσεις και αξίες δίνοντάς της δομές κοινωνικές και πολιτικές προσαρμοσμένες στις ανάγκες των περιοχών της Ανατολής, από τους οποίους προέρχονταν οι στρατιωτικές δυνάμεις της αυτοκρατορίας)*

Αρβελέρ, Ε., « Ελληνισμός και Βυζάντιο», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, τ. Ζ', Αθήνα, 1978.

...*η ιδεολογία της Εικονομαχίας εξάλλου ερχόταν σε βαθιά αντίθεση με την ελληνορωμαϊκή θεολογία: Παρεκκλίνοντας προς τη θρησκευτική νοστρωπία της Ανατολής, οι οπαδοί της Εικονομαχίας εξύψωσαν την πνευματική διάσταση της θεότητας θεωρώντας την ως ακατάληπτη, άγνωστη. Ως τέτοια βεβαίως ήταν αδύνατο να απεικονιστεί σε μια υλική εικόνα. Η ελληνοχριστιανική θεολογία αντίθετα, πιστεύει σε ένα Θεό που υπήρξε συγχρόνως και Άνθρωπος. Όπως υποστηρίζει ο P. Lemerle «το βασικό δόγμα αυτής της θρησκείας της σωτηρίας και της λύτρωσης είναι το δόγμα της ενσάρκωσης». Όλη η θεολογία της Εικόνας στρέφεται γύρω από την πληρότητα της ανθρώπινης φύσης η οποία στο πρόσωπο του Χριστού ενώνεται, αλλά δε συγχωνεύεται, με την πληρότητα της ανθρώπινης φύσης. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση δεν ήταν δυνατόν να καταδικαστεί η Ύλη, εφόσον στο πρόσωπο του Χριστού η θεία φύση συγχωνεύεται πλήρως με την υλική ανθρώπινη υπόσταση. Η Εικονομαχία, λοιπόν, ήρθε σε ουσιαστική ιδεολογική σύγκρουση με την ορθόδοξη θεολογία, της οποίας οι ρίζες σε ένα μεγάλο βαθμό ανάγονταν στην ελληνορωμαϊκή κλασική πνευματική παράδοση. Οι εικονολάτρες ακολουθούν τη γραμμή του «ουμανιστικού», «ελληνορωμαϊκού» χριστιανισμού, οι εικονοκλάστες (όπως και πριν από αυτούς οι μονοφυσίτες) τη γραμμή του ασιατικού χριστιανισμού. Είναι η τελευταία μεγάλη επιλογή που έπρεπε να κάνουν οι χριστιανοί*

Παρά την ιδεολογική σύγκρουση μεταξύ εικονολατρών και εικονομάχων η οποία οδήγησε στην καταδίκη της «ιερής» παιδείας από τους τελευταίους, θα ήταν ιστορικό σφάλμα να δεχτούμε πως η Εικονομαχία απέρριψε άρδην όλη την πνευματική κληρονομιά της θύραθεν ελληνικής παιδείας. Η αρχαία ελληνική διαλεκτική και ρητορική ήταν απαραίτητες στους οπαδούς της ανεικονικής αναπαράστασης του θείου προκειμένου να πολεμήσουν ιδεολογικά τους αντιπάλους τους. Ο πνευματικός «πόλεμος» είχε ανάγκη από ένα οπλοστάσιο βασισμένο σε παραθέσεις χωρίων, με κείμενα αυθεντικά, αδιάβλητα, καλά εδραιωμένα σε αρχαία χειρόγραφα.

Κολέζα Ευρ. *Ελληνες Ρωμιοί ή Γραικοί*, Αθήνα 2006, σελ. 42

A

προφορικά

1. Τι ονομάζεται Εικονομαχία;
2. Ποια ήταν η ιδεολογική βάση της Εικονομαχίας;
3. Ποια ήταν η αφορμή της Εικονομαχίας;
4. Ποιες ιδιαίτερες περιστάσεις στο βυζαντινό κράτος του 7^{ου} αι. ώθησαν τους δύο πρώτους Ισαύρους αυτοκράτορες να πάρουν μέτρα κατά των εικονολατρών;
5. Ποιους πληθυσμούς της αυτοκρατορίας ήθελαν ουσιαστικά να προσεταιριστούν οι εικονομάχοι αυτοκράτορες; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. Σε πόσες φάσεις διακρίνεται η Εικονομαχία; Ποια είναι τα σημαντικότερα γεγονότα της α' φάσης;
6. Πότε και από ποιον εκδόθηκε το α' επίσημο εικονομαχικό διάταγμα; Τι προέβλεπε; Τι αντιδράσεις προκάλεσε; Ποιες ήταν οι συνέπειες των αντιδράσεων αυτών για το βυζαντινό κράτος;
7. Ποια περίοδος χαρακτηρίζεται ως «κορύφωση» της Εικονομαχίας; Να δικαιολογήσετε το χαρακτηρισμό αυτό.
8. Με ποιο τρόπο νομιμοποιήθηκε θεολογικά η εικονομαχία στη διάρκεια της κορύφωσής της;
9. Ποιοι και με ποιο τρόπο θέτουν τέλος στη α' φάση της Εικονομαχίας;
10. Ποιοι αυτοκράτορες αναζωπυρώνουν την Εικονομαχία; Ποιοι και με ποιο τρόπο θέτουν οριστικό τέλος στη μάχη κατά των Εικόνων;

B

1. Ερωτήσεις 1, 2, 3 του βιβλίου σας (σελ. 23) **προφορικά**
2. «Η Εικονομαχία μεταξύ άλλων αποτελεί την έκφραση της αντιπαλότητας ανάμεσα στον 'ελληνορωμαϊκό' και τον 'ανατολικού τύπου' χριστιανισμό» να δικαιολογήσετε την παραπάνω άποψη με τη βοήθεια των ιστορικών γνώσεών σας και των παραθεμάτων που σας έχουν δοθεί **γραφτά**

ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ

